מסכת מדות

עם פירוש הרמב"ם

ועם פירוש ה"ר שמעיה אשר פתר לפני רבינו מנוחתו כבוד

לד.

ר"ש בשלשה מקומות פרק ראשון רמב"ם

שומרים בבית המקדש. גלילות: בבית אבטינס. סם מפטמין את הקטורת: ובית הניצוץ. מפרש לקמן עליה בגויה על גבה. שערי עזרה (ה) הכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה אותן לוים שבמשמר השומרים את העזרה והם למנין עם עשרים ואחד מקום שהלוים שומרים בשערי הבית ובשערי העזרה המפורש: ובבית המוקד. באותן ב' לשכות שהיו למין המוקד המגויות בקדש כדמנן לקמן ובאמת לשכות הגויות לו בחיל הלוים שומרים מכאן: חמשה. שומרים לוים על המשה מעברי הר הבית יש לו המשה שערים המגויים בקדש: ארבעה. שומרים על ארבע פינותיו של הבית מתוכן כלומר [אלו] ואלו מתוכן שומרי הפינות ושומרי השערים בתוך החומה היו יושבין שכן כל אדם רשאי ליכנס שם: חמשה. שומרים לוים על המשה מעברי העזרה (ב) שבעה שערים מונה לקמן בעזרה מפרש במסכת תמיד (דף כו.) ב' מהן היו מכוסין נשאר השערים שאינן צריכין שימור אלא לה' שערים (ג) מדובקים: ארבעה שוטרים על ארבע פינותיה של עזרה מבחוץ. כלומר אלו ואלו מבחוץ היו עומדים חוץ לעזרה שהרי אין יושבה בעזרה ולא היו יושבים מבפנים הרי שמנה עשר שומרים בין שער ופינה וג' מוסיף עוד אחד כו': ב איש הר הבית. ממונה על כל משמר ומשמר מהשומרים בעזרה: בן לוי לוקח. מאותן השומרים: ג חמשה שערים היו להר הבית. לחומת עזרת נשים המקפת כל ההר לפנים מן המזרח: שני שערי הולדה. כך שמם: וקיפונם. שם השער: מדי. מל"ת והוא שער לא היה מעמם כלום שום יציאה ויציאה אלא בעל קרי היה יוצא בו לרחי מלינגר בן יעקב כדמפרש במילתי פרקין: שער המזרחי. שבחומת עזרת נשים שהכל נכנסין דרך שם לכל העזרות ועל אותו השער שוכן הכיור לרחי לא ונמד במס' יומא: שבו. בשער המזרח זה כהן הסוקף הפרה וכל מעבדיה העשקים יוצאין דרך שם להר הזיתים שבמזרח שהוא כנגד אותו שער וכנס היו עושין מהשער להר מפני קצר התחום: ד שבעה שערים היו בעזרת ישראל. שער נקבוד. הוא שער האיתון והוא משמש כל כניסה ויציאה של עזרה הגדולה איתון לשון ביתה כמו אתא מיקר (יסעיה כא): המלביש. בגדי כהונה מונחין שם: ה בית המוקד. היה מוט בחיל שכן זקני בית אב ישנים שם אלא הלשכות אלו מלין מחול ומלין בקדש: ו לשכת קרבן. שהיו שם עלאים המטוקרים: (שיך לע"ב) ז לבלוש את העורה. כדמנן במסכת תמיד (דף כח.) נעול את המפתח ופתח את הפשפש שבכנס מבית המוקד לעזרה היו נוקקין והולכין הגיעו אלו באלו אמרו אלוים הכל אלוים כלי הארת מולאין כתיקונן: ח בית המוקד ביפה. כביפה היה עשוי: זבית גדול והיה מוקף רובדין של אבן. לגפה אלקה וגבוה לשכב שם: איש בשותו בארץ. כי וכפת אלו אטוח בקרקע אלא על הרובדין העשויין לזקנים ושן על הארץ: ט אמה על אמה. כארן ומעלה עליו: הגיע זמן הנעילה. שעת הגפת דלתות: הביה את הבא. הכהן השוער: מן השלשלת. בשלשלת היו תלויות ונעל הכהן מבפנים כל השערים שם מי נעול ובעודו עוסק בנעילת שערים בן לוי ישן לו מבחוץ: נמר. הכהן מלגעול והחזיר המפתחות לשלשלת והחזיר הטבלא למקומה ונתן בן לוי בסותו עליה חזר ושן לו: מסיבה ההולכת תחת הבירה. תחת המקדש ממה שבשלגלן (ל"ל שבלגן) עליו וגבוהין מעולי החיל שהרי מחילות לא נתקדשו: בשסיבה ההולכת תחת החיל. ממה שהוא גבוה מרגלי הכהר: הולך לו בשדי. שער ט (הדרום) [הכפון] שלא היה משמש כלום: הדרן עלך בשלשה מקומות

בשלשה

מספר המשמרות שבשומרו' כל המקדש כ"ד משמרות סמך לזה מה שנאמר בד"ה (ה כ) למזרח הלוים ששה לצפונה ליום ארבעה לנגבה ליום ארבעה ולאסופים שנים שנים לפרבר למערב ארבעה למסלה שנים לפרבר ארבע אלו עשרים וארבע משמרות אע"פ שקרא אותם כולם בפסוק זה ליום יש מהם ג' כהנים כמו שהקדמנו הרי קורא הכהנים לוים במקומות רבים אמר והכהנים הלוים בני לדוק וכן בתר בתלמוד וכן פי' לפרבר כמאן דאמר בלפי בר רוקה לומר שיהיה המשמר מחוץ לחומת העזרה כמו שנתבאר כאן וטעם זה כמו שבארנו שאין מוחר לשבת בתוך העזרה כמו שבארנו ואי אפשר להם לעמוד כל הלילה ולפיכך יהיה המשמר מבחוץ כדי שיוכל לשבת: ומה שאמר כאן המשה שערי העזרה הוא לדעת מ"ק לפי שיש מן התנאים מי שאמר המשה שערים היו לעזרה והוא המדבר כאן ויש מהם שאמר ז' והיא דעת רבים ויש מהם שאמר י"ג כמו שבארנו בפי משקלים וכמו שיתבאר בשני של מקבאת זו ולדעת החכמים היה המשמר על המשה שערים מן הסבבה: **ב ג** כשבלו משוקן המירה לגמרן בהמ"ק [ז]שהיה בימי עזרא לוה אותם המלך שיעשו לורת [ח]מדינה לגורת שוקן המירה (במקדש) כדי שיהיה אימת המלך עליהם ויחכרו [ט]מוסכם [י]ולא ימרדו במלכות ולפיכך ציוו אותה על שער מזרח מעברי הר הבית: והר המשחה כו היו שורפין פרה אדומה כמו שיתבאר במסכת פרה והוא הר הזיתים והוא במזרחו של ירושלים ומעבר הזה היה יוצא כהן גדול והפרה ומשמשים להר הזיתים: ומה שאמר כהן גדול הסורף את הפרה הוא דעת רבי מאיר כמו שנתבאר בספרי ואין הלכה [יא]אבל היא כשירה בכהן הדיוט כמו שנתבאר במקומו במס' פרה (פ"ד): ומן השער הזה היו מוליאין ג"כ כל הלרוך בשריפתה והוא מה שאמר וכל מסעדיה: **ד ה** חיל. היא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הבית כמו שנגייר בפרק שאחר זה: כגר

בשלשה [א]מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש בבית אבטינס בבית הניצוץ ובבית המוקד [ב]והלוים בעשרים ואחד מקום [ג]חמשה על חמשה שערי הר הבית ארבעה על ארבע פנותיו מתוכו חמשה על חמשה שערי העזרה ארבעה על ארבע פנותיה מבחוץ ואחד [ד]לשכת הקרבן ואחד [ה]לשכת הפרכת ואחד לאחורי בית הכפורת: **ב** [ו]איש הר הבית היה מזהיר על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקין לפניו וכל משמר שאינו עומד [ז]אומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו ורשות היה לו לשרוף את בסותו והם אומרים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקח ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרו רבי אליעזר בן יעקב אומר פעם אחת מצאו את אחי אמא ישן ושרפו את בסותו: **ג** [ח]חמשה שערים היו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום משמשין בניסה ויציאה קיפונום מן המזרח משמש בניסה ויציאה טדי מן הצפון לא היה משמש כלום [ט]שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה שבו (רואה) כהן גדול [י]שורף את הפרה וכל מסעדיה יוצאים להר המשחה: **ד** [יא]שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח שבדרום שער הדלק שני לו שער [יב]הקרבן שלישי לו שער המים שבמזרח שער נקנור [יג]ושתי לשכות היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו אחת לשכת פנחס המלביש ואחת לשכת עושה חביתין: **ה** [יד]ושבצפון שער הניצוץ [טו]וכמין אכסדרה היה ועליה בנויה על גביו שהכהנים שומרים מלמעלן והלוים מלמטן ופתח היה לו לחיל שני לו שער הקרבן שלישי לו בית המוקד: **ו** [יז]ארבע לשכות היו [יח]בבית המוקד בקיטונות פתוחות לטרקלין שתים בקודש ושתים בחול וראשי פישפשין מבדיל בין קודש לחול ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת [יט]קרבן דרומית מזרחית היא היתה לשכת [כ]לחם הפנים מזרחית צפונית [כא]בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון צפונית מערבית בה יורדים לבית הטבילה: שנים

מסורת השס"ם

א) ממיד כה: פ"א מ"ח [ודף כז.], ב) [ממיד כו.], ג) ממיד כו:, ד) [נ"ל ואומר כ"מ בתמיד], ה) מנחות לח., ו) יומא יט. [ממיד כז.], ז) ממיד כה: [יומא יט.], ח) [יומא טו:], ט) כ"מ מלאי קרבן, י) יומא טו. [נ"ז נט:], כ) כ"מ ממזמקיס, ל) נ"ל מוסלם.

הגהות הב"ח

(א) בפירוש ר"ש ד"ה ומים הגילון וכו' הכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה. נ"ב זהו לדעת המשני ממסכת תמיד דף כ"ז דאיכא למ"ד דלא היה רק (כי' שערים) בעזרה ואפשר דאחד מהם בית המוקד ושם הלוים היו שומרים למטה [והכהנים מלמעלה דלמדין] דמשני שם דהיה שבעה שערים בין בעזרה [וכי' מהם] לא היו לריכין שומר לוים דכתיב [בית המוקד ומים הגילון] משום דהכהנים היו שומרים שם ולפ"ז נ"ל דמה שאמר והלוים מלמטה לא קאי על בית הגילון [אלא אבוב] דקאמר והכהנים היו שומרים מלמעלה קאמר והלוים למטה כדפי' כן במסכת תמיד דף כ"ו ע"ב ודו"ק דלא"כ אתרי אחדדי:

(ב) ד"ה ה' שומרים וכו' ז' שערים. נ"ב ל"ל אע"פ דשבעה שערים וכו':

שיטה מקובצת

(א) ואחד ללשכת: (ב) ואחד ללשכת הפרכת: (ג) בהן גדול השורף את הפרה ופרה וכל: (ד) שער הבכורות שלישי תיבת הקרבן נמוקי: (ה) שבעפון שער אות ו' נמוקי: (ו) היו לבית המוקד אות ב' נמוקי: (ז) לשכת עושה לחם הפנים מודרחית צפונית שבה גנזו: (ח) שער הצפון דראמרינן לעיל עדי מן הצפון וכן פי' בערך עדי: (ט) בהמ"ק כמו שנתבאר בספר עזרא תיבות שהיה בימי נמוקי: (י) עזרת מדינה שושן הבירה (כמדהו) תיבת כצורת נמוקי: (יא) מושבם בה ולא: (יב) הלכה אלא שהיא תיבת אבל נמוקי:

חשק שלמה על פי' הרא"ש

(א) כ"ל ע"ב כתן. (ב) נ"ל פ"ב מ"ח. (ג) [מסרת ד"ר המתמל כי מאוקי לם. (ד) נ"ל כי טפסרי טהר בעמנס יעיקיר. (ה) מ"ב ומם הנר' חקני יכולל היו מקדמין בהגליסם לסר כר. (ו) נ"ל פפ"ב מ"ח. (ז) דף לח ע"ב.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ם מהל' בית הבחירה הלכה ה:
ב ב מיי' שם הל' ד:
ג ג מיי' שם הלכה ה:
ד ד מיי' שם הלכה י:
ה ה מיי' שם פ"ה הל"ב:
ו ו מיי' שם הלכה ד:
ז ז מיי' שם הלכה ח:
ח ח מיי' שם פרק ה הלכה ה:
ט ט מיי' שם פרק ה הלכה י:

פי' הרא"ש

בשלשה מקומות הכהנים שומרים. פרשתי בריש תמיד: והלוים בב"א מקומות. בפרק קמא דתמיד ליף לה מקרא ושם פרשתיהו בשלשה מקומות שהכהנים שומרים היה מלמד מכ"מ שהלוים שומרים ושום כל כ"ל לו אותם ג' היו בכלל כ"מ כי א) כהן הוי שומרים הכהנים ולוים כהנים למעלה ולוים למטה: **על ד' פנותיה** בחוץ. מפרש בתמיד משום דלקן ישיבה בעזרה היו שומרים מחוץ אבל בהר הבית שימול ליכא בשבוא עיף היה שומר מבפנים ובכלל שערי העזרה היה מלמד מכ"מ שהלוים שומרים ושום כל כ"ל לו אותם ג' מקומות ובית המוקד ובית הנגינים היה בלחד מה שיש מיוחדת לנקר בה הקרבנות ממומין: **לשכת הפרוכת.** שהיו תורגים בה הפרוכת: **אחורי בית הכפורת.** לשכה ג' היתה בתעבר והיה לו לו קטן בשולו מערבי פתוחה מקדש קדשים לאותה הלשכה הלשכה פתוחה אותה לעזרה כעבד הלוי לכהנים אחורי בית הכפורת לשמיעת קדשים וקרינן בה פתח אהל מועד מקומן [דף טה:]: **ב איש הר הבית.** ממונה על שמירת הר הבית: **לשרוף בסותו.** ואין כאן משום כל תשמיש משום דהפקר כ"ל היה הפקר: **אמר ר' אליעזר** ב"י בר'. מעשה אחא לאשמעינן גם שמעת מינים דקתם אתניתין לעידות ר"ל ג"י היא: **ג ב' שערי חולדה מן הדרום.** לפי שהיו בעיקר הר הבית כדתנן לקמן ב) פ"ג דיומן מן הדרום קרי להו חולדה כמו חולדה שדרה בעיקר הבתים. וי"מ לפי שחולדה הטעלה היתה יושבת בין ב' שערים אלו כדתניא דתניא ומשנה ומתמרגמין והיא יושבת בית חולפני כמו וגנגתם גם משמע מתנה בין שני הפערים היתה יושבת שם ומלמדת משפטים ישרים ולא היתה יושבת בבית משום יחוד כדתמרי' בגמרא [דף יד.] והיא יושבת תחת תמר משום יחוד: **משמשים בניסה** ויחוד: **ויציאה.** כי רוב בניינו מן הדרום יוצאים ונכנסים בלוי הפערים: **וקפונום מן המערב.** קטן היה הפער לפי שהסמיכה ממערב היה הפער הזה רחש לכל הפערים. קפי הוא רחש בלשון יון: **טדי מן הצפון.** טדי הוא בלשון גוזה כדתנן לקמן [בפ"ב מ"ג] כל הפערים שהיו שם היו להם אקופות חוץ מהפער הטדי שהיו ב' אמנים מוטות זו על ז' כזה. A והיה הגבוה בחמצע ותהו שיהא רבוא קלטיגמוס בפיוט ג) ד) מיעשפטרו שהור בטעמים ישרדון פירוש יגמיטון. וי"מ טדי לשון הפתחיה ב' אמנים מוטות זו על ז' בלילים מתחתים זו לזו: **לא היה משמש בלום.** כי לם הנמשים היה שם: **שושן הבירה צורה.** מלינן שם בפ' שמי הלהם [ל"ח]. מפרש מלי טעמא רב חסדא ורב יהתן בר אבדימי חד אמר בדי שידעו מהיכן בלו ויבנאו לבם וחד אמר שהא לוחות מלבות עליהם: **ובל מסעדיה.** המסעיא בפרפסה כדתנן פ"ג דפרה ה) זקני כ"ל היו מקריבין לבר המשחה: **ד שבדרום שער הדלק.** שדרך אותו הפער היו מכניסין עצים למערבה: **שער הקרבן.** שמביאים דרך אותו שער הקמיתין. וי"מ בשבלן אבנרהם את יאמר בנו בהר המוריה הוליכו דרך אותו מקום זה הפער עשנשה: **שער המים.** לקמן ו) פפ"ג מפרש שם מכניסין לנוחות המים לניסוך נמנ: **שער נקנור.** שם הלים שבניא הפערים מלמלכנדיא של מנרים ונעשה לו גם כלפיהם בירושלמי בשלמי יוחנים ושמו נקנור ושל מחרף ומגדף כל שבח ובשנאבי יד הסמטנלאים קנלו רשמי ויריא ותגלו בפער סמאמרי: **שנחם המלביש.** שם הלים בגדי כהונה ירושלמי מנחם על המלגים בך היה לם הלשון ונקראו כולם על שמו: **לשכת בית עושה חביתין.** שפם שעון מפיתן לבה"ג בהקריב עפוריות [לשיפוס] מאליתו בנקר ומאליתו בעבר: **ה וכמין אכסדרה היה.** גוים רעיעים היתה רוחב פרוזלה כמין אכסדרה מגרות ל' כך היתה רוחב פתחים ומלונות: **שהכהנים שומרים מלמעלה.** פ"ק דתמיד [דף כו:] ליף לה מקרא: **ופתח היה לו לחיל.** מלגת הפתח לעזרה ואם תאמר בפ"ק דתמיד [שם] דפריך ומד שומר הוי ליה לגמי המוקד ליפרוך ממי מבית הניצוץ שהיה לו ב' פתחים וי"ל דבית הניצוץ לא היה לרוך שמירה בפתח לגד חוץ: **ו ב' בקודש וב' בחול.** ושל לד דרום היה בקודש: **וראשי שפשין.** לגומר מתמר: **מערבית דרומית היתה לשכת הטלאים.** פפ"ק דיומא [דף טו:] פריך אתמתיתן דהכא ממתיתן דתמיד דקתני ותרי לשכת הטלאים ומקלטא לפנים מערבית ומגלא דלשכת לחם הפנים היתה מקלטא מערבית דרומית ותו פריך התם דהכא קתמר דרומית מזרחית היתה לשכת לחם הפנים והתם דהכא לשכת הטלאים שהיתה ממקלטא לפנים מערבית ומגלא דלשכת לחם הפנים היתה מקלטא מערבית דרומית ואיתמר לרומית מלפנים מערבית דרומית כיון דלא מקלטא לפנים מערבית ומגלא דלשכת לחם הפנים היתה מקלטא מערבית דרומית ואיתמר מדרום לים בשבת שמיה לה בקרן דרומית מזרחית ותנא דתמכנת תמיד קא מסיב דרך שמאל ולשכת הטלאים ממקלטא דרומית מזרחית ומגלא לשכת לחם הפנים רגיעית לה ממקלטא מזרחית דרומית בהתקיף דרך שמאל. פ"ק בשלמא דקיב מפי